

BOLALARNI MAKTABDA TA' LIM OLISHIGA TAYYORGARLIGINI TASHXISLASH USULLARI

Raxmonaliyeva Robiyaxon Islomjon qizi

Andijon avlat pedaggika instituti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola bolalarning ta'lim olishga tayyorgorligini tashxislashga qaratilgan bo'lib bu tekshiruv juda muxim hisoblanadi. Bolani o'qitish uchun har tomonlama bilish kerak. Maqolada L.S.Vigotskiy, S.L.Rubinshteyn, P.P.Blonskiy kabi olimlarning psixologik va pedagogik qarashlari asosida fikr yuritiladi. Shuningdek maktabgacha yoshdagi bolalarda qanday tashxislar o'tkazilishi, ko'p ta'lim muassasalarining ota-onalar bolalarni maktabga tayyorlash borasida faoliyatni olib borilishi yoritilgan. Tadqiqot natijalari bolalarni aqliy rivojlanishini tubdan o'rganish, suxbatlar va kuzatuvlar orqali bolalarni aqliy va psixologik rivojlanishni yaxshiroq bilish va bolalarda hosil bolayotgan tushunchalarni tahlil qilishga qaratilgan takliflar va muamolarini o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: tashxislash, aqliy rivojlanish, "Grafik diktant", yo'riqnoma, suxbat, kuzatish, ko'nikma, tayyorgarlik yondashish, omil, discomfort

Kirish

Ushbu maqolada bolaning maktabda ta'lim olishga tayyorligini tashxislash. Bu tekshiruv juda muxim bo'lib u oila uchun bolaning qaysi jihatlariga tuzatish kiritishda olti yoshning muvaffaqiyatlari va kamchiliklariga qanday yondashishda, shu maqsadda u tarbiyachilarga, qolaversa, 1-sinf o'qituvchilari uchun ham kerak. Bolani o'qitish uchun uni har tomonlama bilishi kerak. Afsuski, bugungi kunda tashxis tizimining takomilashmaganligi turli xil o'zini oqlaman shakillarni ko'pligi ta'lim muassasalarining hamda ota-onalar bolalarni maktabga tayyorlash borasida faoliyatni qiyinlashtirmoqda. Masalan ayrim maktablarda bolalarni maktabga tayyorgarligini belgilovchi asosiy ko'rsatkich sifatida tez o'qish ko'nikmasi ilgari surmoqda. Vaholanki bu ko'nikma maktabgacha ta'lim davlat dasturiga kiritilmagan. Agar bola tez o'qishga o'rgangan bo'lsa yomon emas, biroq bu maktabga borishdagi shartli talab sifatida qabul qilinmasligi kerak. Tashxis o'tkazish, bolani rivojlanganligi va maktabda ta'lim olishga tayyorgarligi darajasini aniqlash maqsadida turli usullarning bir necha

variantlari berilmoqda. Bolani berilgan savollarga javob berayotganda shoshirmaslik, uning qiziqishini soʻdirmaslik uchun suxbat va tavsiya etilayotgan oʻyinlardan 2-3tasini oʻtkazgan maʼqul. Barcha turdagi maktabgacha taʼlim tashkilotlari, maktablar uchun majburiy boʻlgan hamda ota-onalarning ham bolani maktabga tayyorligini aniqlash va bola rivojlanishidagi ayrim jihatlarni chuqurroq yechishlarga imkon beruvchi asosiy tashxislash usullarining asosiylariga quyidagilar kiradi

Bolaning sogʻligi va jismoniy rivojlanganligi holati tashxisi.

Shaxsiy – psixologik va aqliy rivojlanganlik tashxisi;

Tashxislovchi kirish suxbati.

Venger metodi boʻyicha tashxislash (grafik diktant).

Bolaning sogʻligi va jismoniy rivojlanganligi holatini tashxislash. Maktabga qabul qilishdan oldin barcha bolalar oʻz yashash joylaridan poliklinikasi tarkibida tor mutaxassislik boʻyicha shifokorlardan iborat boʻlgan tubbiy kommissiya tekshiruvidan oʻtishi shart. Maskur tekshiruvning erta bahorda oʻtkazilishi bolalarda aqlan yetishmivchiliklarni yoz davomida dispanseriyada toʻldirib olish imkonini beradi. Harakatning asosiy turlari, qoʻl muskullari sport oʻyinlarining oddiy koʻnikmalari, harakat sifati rivojlanganligini musobaqa, estafeta tarizida oʻtkaziladigan sport va harakatli oʻyinlar davomida tekshirish mumkin.

Bolalarni maktabda taʼlim olishga tayyorligini baholash (tashxislash) ularning jismoniy, ruhiy, ijtimoiy va intellektual rivojlanish darajasini aniqlash orqali amalga oshiriladi. Quyida eng koʻp qoʻllaniladigan tashxislash usullari keltirilgan:

1. Psixologik tashxis usullari

Maqsad: Bolada fikrlash, xotira, eʼtibor, hissiy barqarorlik va oʻzini tuta olish darajasini aniqlash.

Usullar va misollar:

"Rasm asosida hikoya tuzish": bolaga oddiy rasm (masalan, bola bogʻda oʻynayapti) koʻrsatiladi. U undan hikoya tuzadi.

Baholanadi: voqeani tasavvur qilish, mantiqiy izchillik, soʻz boyligi.

"10 ta soʻzni eslab qolish" testi:

Misol: olma, koʻzoynak, mushuk, stul... kabi soʻzlar 2 marta aytiladi. Bola ularni eslab qayta sanaydi.

Baholanadi: eslab qolish tezligi, qayta aytish darajasi.

"Qiyoslash" (qarama-qarshi juftlik):

Misol: katta – kichik, uzoq – yaqin, oq – ...? (qora).

Baholanadi: qarama-qarshilikni tushunish, mantiqiy fikrlash.

Luscher testi (rang tanlash):

Bolaga rangli kartochkalar beriladi. U yoqtirgan tartibda tanlaydi.

Baholanadi: hissiy holat, psixik barqarorlik.

2. Pedagogik tashxis usullari

Maqsad: Bolada maktab dasturiga kiradigan boshlang'ich bilimlar mavjudligini aniqlash (harf, raqam, shakl, rasm orqali).

Usullar va misollar:

Savol-javoblar:

Misol: "Nechta rang bilasan?", "Bu qaysi harf?", "3 bilan 2 ni qo'shsang nechchi bo'ladi?"

Baholanadi: bilim darajasi, nutqiy faoliyat.

Rasm chizdirish (masalan, odam):

Bola odam rasmi chizadi.

Baholanadi: tananing detallarini to'liq tasvirlay olishi, qo'l motorikasi.

Matematika topshirig'i:

"Menga 5 dona qalam kerak, 2 ta bor. Yana nechta kerak?"

Baholanadi: oddiy arifmetik tushunchalar.

O'qishga tayyorgarlik:

Harflarni tanish, ularni bog'lash topshiriqlari beriladi.

Masalan: "B" harfi qaysi so'zda bor? Bola so'z topishi kerak.

3. Jismoniy tayyorgarlik tashxisi

Maqsad: Bolada yozuvga tayyorlik, umumiy sog'lomlik va harakat koordinatsiyasini baholash.

Usullar va misollar:

Mayda motorika tekshiruvi:

Qaychi bilan qirqish, chiziqni to'g'ri chizish, bo'yash.

Baholanadi: qo'lning harakat mosligi, yozishga tayyorlik.

Jismoniy holat:

Sog'lomlik ko'rsatkichlari: eshitish, ko'rish, yurish holati.

Shifokorlar tomonidan tekshiriladi.

4. Ijtimoiy tayyorgarlikni aniqlash

Maqsad: Bolaning jamoadagi o'zini tutish, qoida va tartibga bo'ysunish, o'qituvchini eshitish qobiliyatini aniqlash.

Usullar va misollar:

Erkin o'yin tahlili: Bolalar jamoasiga qo'shiladi. Uning boshqalar bilan qanday muomala qilishi kuzatiladi.

Baholanadi: ijtimoiy moslashuv, do'stlashish.

“Qoidali o'yinlar”:

Masalan, “Sokin yur, qimirlamasan yutasan” kabi o'yinlar orqali bolaga qoidaga rioya qilish kerakligi o'rgatiladi.

Baholanadi: itoatkorlik, sabr, tartibga rioya qilish.

O'qituvchi bilan aloqa:

Bola topshiriqni tinglay oladimi, bajarayaptimi, noto'g'ini to'g'rilayaptimi – shular ko'riladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Islomov I.A. – Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. Toshkent, O'qituvchi, 2008.
2. Yo'ldosheva N., Karimova M. – Maktabgacha ta'lim metodikasi. Toshkent, 2016.
3. Turg'unboyeva Z. – Pedagogik diagnostika. Toshkent, 2014.
4. Qodirova R., Karimova D. – Ilk maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish metodikasi. Toshkent, 2019.
5. Piaget, J. – The Psychology of the Child. (Piaget nazariyasi orqali bolaning kognitiv tayyorgarligi).
6. Vygotsky, L.S. – Mind in Society. (ZPD — yaqin rivojlanish zonasi tushunchasi asosida baholash).
7. Bronfenbrenner, U. – The Ecology of Human Development. (Bola atrofidagi muhit va maktabga tayyorgarlik).
8. Snow, C. E. & Van Hemel, S. B. (Eds.) – Early Childhood Assessment: Why, What, and How. National Research Council, 2008.

Research Science and
Innovation House

